

CEYHUN ATUF KANSU’NUN ŞİİRLERİNDE “ANADOLU”

GÖZÜTOK, Türkan
TÜRKİYE/TURÇIA

ÖZET

Ceyhun Atuf Kansu (1919-17 Mart 1978) Cumhuriyet dönemi şairlerinden birisidir. Atatürkçü bir aydın, hekim bir şair olarak Anadolu’da görev yapmış, şiirlerinde Anadolu ve insanını içten bir duyarlıkla işlemiştir. Anadolu halkının sorunları ve yaşama savaşı Kansu’nun hemen bütün şiirlerinde birincil temadır. Çağdaşı Cahit Külebi gibi o da “halk”ı, “doğa”yı ve “insan”ı şiirinin özü olarak görmüş, halkçı ve Atatürkçü görüşle halk şiiri geleneğinde şiirler yazmıştır. Garip Hareketi’nin başladığı yıllarda (1930’lu yılların sonu) bu hareketin dışında kalarak Anadolu milliyetçiliği çerçevesinde şiirler yazan Ceyhun Atuf Kansu, 1945’li yıllardan sonra toplumcu-gerçekçi şairler kuşağı (kırk kuşağı) arasına katılmıştır. Bu yazıda, başlarda gelenekçi, sanatının ilerleyen yıllarında ise “yeni şiir”i benimseyen bir şair olarak Ceyhun Atuf Kansu’nun “*Anadolu*” ve insanına yaklaşımı ve toplumcu bir şairin gözünden “*Anadolu*” tablosunun nasıl çizildiği ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Anadolu, Anadoluçuluk, Cumhuriyet dönemi, şiir, Ceyhun Atuf Kansu.

ABSTRACT

“Anatolia” in Ceyhun Atuf Kansu’s Poetry

Ceyhun Atuf Kansu (1919-1978) is one of the poets of the Republican Era of Turkey. As a Kemalist intellectual and a physician poet he served in different parts of Anatolia. Kansu’s poetry sentimentally concentrates on Anatolia and its people. The problems of Anatolian people and their battle against life are the primary themes of his poems. Similar to his contemporary Cahit Külebi, placing “people”, “nature” and “human” into the center, Kansu wrote his poems within the framework of democracy and Kemalism in the tradition of folk poetry. When the Garip Movement emerged towards the end of the 1930s, not participating this movement Kansu

he preferred to follow a path in an Anatolian nationalism. After 1945, he joined the generation of social realist poets, known as 1940 generation. This article investigates Ceyhun Atıf Kansu who had started his works as a traditionalist and afterwards has adopted the “new poetry” tradition, and his socialist approach to Anatolia and its people.

Key Words: Anatolia, Anatolianism, Republican Era, poetry, Ceyhun Atıf Kansu.

Giriş

Cumhuriyet dönemi Türk şiiri, özellikle 1940’lı yıllara kadar, “Milli Edebiyat” çığırıyla başlayan şiir geleneğini sürdürmüştür. Milliyetçi bir tavırla, sanatı toplum sorunlarının hizmetine açan bu çığır, Balkan Savaşları, Birinci Dünya Savaşı ve Mütareke yıllarının çetin koşullarında giderek “ulusalci” bir havaya bürünmüştür. Bu anlayış, Anadolu’da Milli Mücadele’nin zaferle sonuçlanması ve yeni Türk devletinin kurulması süreciyle güçlenerek, “coşkulu bir milliyetçi ve memleketçi edebiyat”a dönüşmüştür. (Sazyek: 2006, s.23).

Bu dönem şiiri, tıpkı hikâye ve romanda olduğu gibi çeşitli fikir akımlarının etkisinde gelişir. Anadoluçuluk ya da memleket edebiyatı fikri ise bunların başında gelir. Anadoluçuluk (memleket edebiyatı) fikrinin kökeninde, edebiyatın İstanbul dışına çıkarılması ve Anadolu’ya açılma çabaları vardır. Mehmet Emin Yurdakul’un, 1897 Osmanlı-Yunan Savaşı’nın psikolojisi altında yazdığı ve 1898’de yayımladığı *Türkçe Şiirler*¹ adlı kitabındaki “Anadolu’dan Bir Ses –yahut- Cenge Giderken” adlı şiirle ilk ayak seslerini duyuran bu fikir, “hecenin beş şairi”ne kadar gelişip olgunlaşır.

Aslında, ilk önce, 1914’lü yıllarda, İslamcılık, Osmanlılık ve Turancılık ideolojilerine bir tepki olarak doğan bu fikir, 1917’li yıllarda Türk Ocağında Türkçülük ideolojisine karşı “Türkiyecilik” fikri biçiminde sunulur. Fakat, bu fikrin edebiyattaki ifadesi ya da formülünü Yahya Kemal (Beyatlı) *Dergâh*’ta yapar. Sahipliğini Mustafa Nihat’ın (Özön) yaptığı *Dergâh* mecmuası (15 Nisan 1921-5 Ocak 1923) Anadolu’daki Kurtuluş hareketini ve Anadoluçuluk fikrini destekler. Özellikle, Yahya Kemal’in, derginin başyazarı olarak yazdığı yazılar, Anadoluçuluk fikrinin düşünce boyutunu hazırlar. Dergide “ulusal kaynaklara yönelişle birlikte geçmişi

¹ Mehmet Emin’in o günlerin “heyecanlı ve milli hava(sı) içinde” peş peşe yayımladığı dokuz manzume büyük bir ilgi uyandırmış, bu manzumeler daha sonra, Recai-zade Mahmut Ekrem, Abdülhak Hâmid, Şemseddin Sami ve Rıza Tevfik gibi dönemin önemli isimlerinin övgüleriyle birlikte *Türkçe Şiirler* (1900) adıyla kitap olarak da yayımlanmıştır. [Akyüz: 1995, s.134].

yeniden değerlendirerek bir bileşime varmak düşüncesi” öne çıkartılır. (Özkırımlı:1983, s. 582).

Dergâh’taki² yazılarıyla bir kültür milliyetçiliği tezi güden Yahya Kemal, “Üç Tepe”³ başlıklı yazısında “yeni bir edebiyatın programını” yapmış (Tanpınar: 1995, s. 44), edebiyatın ve aydınların, toplum hayatına ve memleket gerçeğine yönelmesi gerektiği fikrini, yine bu yazıdan on beş yıl sonra *Kültür Haftası*, 15 Ocak 1936’da yazdığı “Memlekette Bahseden Edebiyat” adlı makalesinde de “mektepten memlekete” gelmek diye şöyle özetlemiştir:

“1870 den sonra, edebiyatta, Şark’dan çıkmak zarureti vardı, çıktık, bu çıkış çok iyi oldu. Avrupa kültürünün mektebine girdik, orada okumaya koyulduk, yetmiş seneden beri de okuyoruz; yazık ki mektepten henüz çıkmadık; hâlâ bocalıyoruz. Millî ihtiyâcı hiç duymadan ve duyar yaradılıştan olmayan alafranga Türklerle konuşmak bile faydasızdır; çünkü onlar *mektep*’i gaaye telâkkî ediyorlar; lâkin *mektep* vasıttadır, *gaaye* bizim milliyetimizdir. Onun, Avrupa medeniyeti içinde, tıpkı diğer milliyetler gibi, bir *hüviyet* oluşudur; işte bu ihtiyacı duyan ve duyacak yaradılıştan olan Türklerin *mektepten memlekete* gelmeleri ve memleketi Türk edebiyatının çerçevesi hâline getirmeleri lâzım gelir.

Şimdiye kadar bu iddiâyı güdenler yalnız vatan ve milliyet sevgilerinin sevkıyla bir emelden bahseden insanlar zannediliyordu. Vâkıa bunların birçoğu milliyetçi idiler ve bu zannı boş yere uyandırmıyorlardı. (...)

Avrupa irfanından bir yerli edebiyata gelmek, demin dediğimiz gibi *mektepten memlekete gelmek*, mutlaka bir milliyetçi müddeâsı değildir. Bu müddeâ, fikirlerde, sağdan sola kadar herkesin müddeâsı sayılır. En ziyade sol olanlar bile bir edebiyatın ancak bir cemiyetin ve bir iklimin ifadesi olacağını teslim ederler”. (Kemal: 1990, s.142-143).

Başlangıcı Mehmet Emin Yurdakul’un Türkçe Şiirler’ine (1897) dayanan “memleketçi edebiyatın parolası”nı ise, Faruk Nafiz Çamlıbel “Sanat” şiiriyle ortaya koyarken, bu şiir (manzume), aynı zamanda, “Memleketçi

² Dergâh hareketinin edebî ve düşünsel temelinde Fransız düşünür Henri Bergson’un ‘dureé’ ve ‘vitalité’ kavramlarıyla ifade ettiği, insanın, mekanik, ölçülebilir bir zamanın yanı sıra içsel bir zamanı da yaşadığı fikri vardır. Bergson’a göre, insan, bütüncül bir zamanla donatılmıştır. Geçmiş, an ve gelecek birbirinden ayrı kesitler değildir. İçinde yaşanılan an, geçmişin ürünüdür ve geleceği kurar. Yahya Kemal, öğrencisi Ahmet Hamdi Tanpınar’ın aslına sadık kalarak bireysel bir tutumla işleyeceği ‘dureé’ kavramını ‘imtidad’ sözcüğüyle Türkçeleştirmiş, böylelikle de aşk gibi bireysel temaları bile mimari, tarih, din, vatan gibi millî değerler çerçevesinde ele almış ve Millî Mücadele’yi de ‘vitalité’ anlayışıyla desteklemiştir. (Ayvazoğlu: 1985, s.89).

³ Yahya Kemal, bu yazısında, Tanzimat dönemi yazar/aydınlarının topluma ve olaylara Çamlıca’dan, Servet-i Fünuncuların Tepebaşı’ndan baktıklarını, yeni neslin ise artık, Millî Mücadele’nin zafer sevincinin yaşandığı, Türk toplumunun hayatta kalma hamlesinin ifadesi olan *Metristepe*’den bakacaklarını belirtir. [Kemal, “Üç Tepe”, *Dergâh*, 1/1 (15 Nisan 1921)].

Edebiyat'ın politikasını" da oluşturur. (Yetiş 2007, s. 280). 1926'da Hayat mecmuasında yayımlanan şiirin özellikle şu son dördlüğü, dönemin bütün yazar/aydınlarını aynı hedefe kilitleyen bir özdeyiş niteliğindedir:

*Başka sanat bilmeyiz, karşımızda dururken
Yazılmamış bir destan gibi Anadolumuz"
Arkadaş, biz bu yolda türküler tuttururken,
Sana uğurlar olsun...Ayrılıyor yolumuz!"*

Faruk Nafiz, Anadolu yoluna, Anadolu coğrafyasına, *İleri* gazetesinin bir yazarı olarak 1922'de çıkar ve daha sonra, Kayseri Lisesi'ne öğretmen olarak atanır. Orta Anadolu (Ulukışla)'da yapılan üç günlük yolculuğun hikâyesi olan "Han Duvarları" (1925) adlı şiiri, "Memleketçi edebiyatın ilk önemli eseri olduğu kadar zirvedeki eseridir de." (Yetiş 2007, s. 280).

Geniş bir aydın kitlesi tarafından benimsenen Anadoluculuk düşüncesi, Kurtuluş Savaşı'nın kazanılmasının ardından, yine, Anadolu'yu bir "kültür kaynağı" olarak gören aydınlarca çıkarılan *Anadolu Mecmuası*'nda (Nisan 1924) devam ettirilir. Anadolu tarihi, edebiyatı, iktisadı, coğrafyası, halkı, halk kültürü (folklor) bilimsel ve düşünsel incelemeye tabi tutulur. 1924'te İstanbul Üniversitesi bünyesinde kurulan *Türkiyat Enstitüsü* M. Fuad Köprülü başkanlığında halk edebiyatı araştırmalarına girişir. (Öz-kırımlı, 1983: s. 582).

Görüldüğü üzere, kaynağını halk edebiyatında bulan, Ziya Gökalp ve Mehmet Emin Yurdakul'dan devralınmış "memleketçi şiir" in belli başlı özellikleri ise, konuda memleket ve Anadolu coğrafyası, şekilde, halk şiiri şekilleri ve hece vezni, sade bir dil, halk dili, hitabi, hamaset yüklü, lirik ve didaktik bir üsluptur. Anadolu sanatı besleyecek tek kaynak olarak görülse de Anadolu'nun şiire yansıtılması açısından, şairler arasında bazı farklılıklar göze çarpar. Faruk Nafiz Çamlıbel, Halit Fahri Ozansoy, Orhan Seyfi Orhun vs. gibi gözlemci-gerçekçiler, Ahmet Kudsi Tecer, Bedri Rahmi Eyuboğlu gibi folklorik unsurları şiire malzeme yapanlar, Hüseyin Nihal Atsız, Arif Nihat Asya ve Behçet Kemal Çağlar gibi yığıtlikleri ve tarihi şahsiyetleri hamasetle anlatanlar, Nazım Hikmet Ran gibi Anadolu insanının asırlık sorunlarının çözümünü Marksizmde arayanlar, Mustafa Seyit Sutüven gibi Yunan mitolojisinden esinlenenler gibi. (Enginün: 2001, s. 34-60).

Türk şiiri bu açılımlarla 1940'lı yıllara dayandığında, bir yandan, bu gelenekçi şiir anlayışı sürerken bir yandan da bu şiir anlayışına karşı çıkan *Garip* hareketi (1941) başlamıştır. Ayrıca, Nazım Hikmet'le başlayan ve belli bir olgunluğa gelmiş toplumcu şiir de "1940 Kuşağı"yla yoluna de-

vam etmektedir. Ceyhun Atuf Kansu, bu yıllarda, *Garipçilerle* (Orhan Veli Kanık, Melih Cevdet Anday ve Oktay Rifat) başlayan *yeni şiir* anlayışının dışında kalarak, “memleketçi şiir”ler yazmaktadır.

Anadolu’yla Buluşma

Mütareke yıllarında (7 Aralık 1919) İstanbul-Bostancı’da doğan Ceyhun Atuf Kansu, 1921’ yılında, yani, Kurtuluş Savaşı’nın ortalarında, yaklaşık iki yaşındayken, babası ve sonradan cumhuriyet hükümetinin Maarif Vekaleti’nde (Millî Eğitim Bakanlığı) Orta Öğretim Genel Müdürü olarak önemli eğitim projeleri yürütmüş bir eğitimci olan Nafi Kansu’ ve bir “Türk spartakisti” olarak⁴ nitelediği dayısı Vehbi Bey’le birlikte Ankara’ya gelmiştir. Nafi Kansu, İstanbul’un İtilaf devletlerince işgaliyle Anadolu’ya geçen eğitimci-aydın gönüllülerden birisidir. Mustafa Kemal’in yanında yer almış, Atatürk’ün gazetesi Hakimiyet-i Milliye’de yazı işleri müdürlüğü yapmış ve Ankara Lisesi Müdürü olarak çalışmıştır.

Dönemin pek çok aydınında olduğu gibi, Ceyhun Atuf’un Anadolu’yla buluşması Kurtuluş Savaşı’yla olmuştur. Bu buluşmada idealizmin ve devrin hâkim duygularından biri olan romantizmin etkileri görülse de onun bu buluşması çocukluk safiyeti içinde ve halkla iç içe yaşayarak olmuştur. Kendi öz yaşam hikâyesiyle cumhuriyetin ağaçlaştığı yılları birlikte değerlendirdiği *Cumhuriyet Bayrağı Altında* adlı eserinde, Millî Mücadele’yle, Atatürk’le, yeni Türk devletine başkent olacak Ankara’yla, cumhuriyetle ve onun yegane dinamiği olan Anadolu halkıyla nasıl buluştuğunu, bu değerleri yürekten özümsemiş bir aydın tavrıyla anlatır.

Ceyhun Atuf’un çocukluğu, bugün için adı *Akgün Sokağı* olan, *Anafartalar Caddesi*’nin *Ankara Kalesi*’ne bakan, “yarı kerpiç yarı taş temel duvar”lı bir eski Ankara evinde geçer. Kansu, bu eserinde, yıllar sonra bu sokakları, bu eski evleri, bu sokakta sıralanmış, “yaşamın ağır koşullarında ekmeği ve evi sürdürme” çabasındaki Ankara’nın küçük esnafını, “bozkır davarını deriye çeviren” bir eski Ahi kardeşliğini, çocukluk yıllarının buruk özlemiyle anlatırken, çocukluğunun Ankara’sını Anadolu’yla özdeşleştirir. Ankara’yı İstanbul’dan farklı bir dünya, bozkır insanının yerleşkesi olarak görür. Eski Ankara evlerine sıcacık hislerle bakar:

⁴Birinci Dünya Savaşının son yıllarında (1918) Almanya’da bir devrim çekişmesi yaşanır. Rosa Luxembourgu’un kurduğu *Spartakus* birliğini destekleyenler Almanya’da 1917 Rus devrimine benzer bir devrimi isterken, sosyal demokratlara halk yönetiminde bir sosyalizmi savunurlar. Bu çekişmeler kanlı biter. Spartakuslerin üç lideri öldürülür. Bu yıllarda Almanya’da eğitim görmekte olan genç Türk aydınlarından bazıları da Spartakusleri desteklemektedir. Bu grup 1 Mayıs 1919’da Berlin’de *Kurtuluş* dergisini yayımlar. Bu “İstanbul sosyalistleri”nden bazıları daha sonra Anadolu’da başlayan kurtuluş hareketini benimseyerek “ulusal hareket”e katılır. (Kansu: 1998, s.20-21).

“Bu evleri çok severim ben, bozkırlı Ankara’nın coğrafyasıyla, yapı uygulamasını, yaşama biçimini ve gereçleri birleştirirler, alt katlarında kerpiçle taşı, üst katlarında ağaç ve tuğlayı kullanırlar, konuşmak, ısınmak ve birlikte yaşamak için birbirlerine sokulmuşlardır. (Kansu:1998, s.10).

Çocukluğunda bir duvar haritasından özlemle baktığı Anadolu coğrafyasını insanıyla birlikte yeniden keşfetmek ister. Bu keşifte yol göstericisi, insana duyduğu derin sevgi, kurtuluş mücadelesi vermiş bu büyük halka duyduğu hayranlık, Kemalist halkçılık ve yürekte inandığı Cumhuriyet ülküsüdür. Bu ülkü, Anadolu’yu bir Ortaçağ karanlığından çekip alacak bir ülküdür. Bir özlemdir. Bu savı için hekim olur. Başkent’in elit bürokrat tabakası içinde kolaylıkla yerini alabileceken, 1948’de, bir halk hekimi olarak Anadolu’ya, kendi ifadesiyle “şimalî şarkîye doğru” gönüllü gider. Bu ülkeyi bir “beyaz zambaklar ülkesi”⁵ hâline getirmek, sıtımadan, kızamıktan, ishalden kırılan Anadolu çocuklarına yakılan ağıtları dindirmek ister. Hamdullah Suphi Tanrıöver’in deyimiyle “dağ yolu”nu aşabilecek yürekte bir aydın-hekim olur.

Ceyhun Atuf Kansu’nun şairliği için Anadolu’dan bir ses diyebiliriz. İlk şiir kitaplarından sonra (Bir Çocuk Bahçesinde-1941; Bağbozumu Sofrası-1944; Çocuklar Gemisi-1946) *Yanık Hava*’yla (1951) başlayan bu sesleniş, zamanla gelişmiş ve değişmiştir. Özellikle *Yanık Hava*’daki yurt şiirleri, Anadolu’nun iç burkan, hakikaten acı görüntülerini dillendiren şiirlerdir. Ceyhun Atuf Kansu’nun “1940 kuşağı” şiiri ve şairlerinden etkilenmesi, ve bir bakıma, Nazım Hikmet’le başlayan toplumcu şiire yönelişi, kesin çizgileriyle olmasa bile, Kansu’nun şiirini değiştirmiş, Anadolu’ya yönelişinde mekanı salt “doğa” itibariyle değil, insanı bu mekânda arama ve anlatma çabasına da sevk etmiştir.

Yanık Hava’nın en dikkat çekici şiirleri “Üşüyen Yıldız”, “Zile’ye Düştü Yolum”, “Tekeri Kırık Kağrı”, “Kızamuk Ağıdı”, “Yalnızlık Değirmeni” ve bugün için bir Ceyhun Atuf klasiği olmuş “Dünyanın Bütün Çiçekleri”dir. Bu şiirlerde aynı zamanda Anadolu’nun insan manzarası çizilir. Bazen soğuk dağ başlarında üşüyen, “aşksız, evsiz, barsız, kadınsız” çobanlar, kundakta belenmiş yatan ve güneşe hasret büyüyen bebekler, ekmek ve geçim savaşında tek dayanağı olan kağrı bozulup yarı yolda kalmış köylüler, karın örttüğü dağlarda kış güneşinden başka ölümünü kimsenin görmediği, bir günde kızamıktan kırılıveren onlarca çocuk, köy

⁵ Bu tabir, Finlandiyalı yazar Grigori Petrof’un 1928 yılında yayınlanan “Beyaz Zambaklar Memleketinde” adlı kitabından esinlenilerek edebiyat ve düşün alanında kullanılmıştır. *Beyaz Zambaklar Memleketi*, Finlandiya’yı müreffeh kılmak için köy köy dolaşan idealist aydınların (öğretmen, doktor vs.) düşsel bir ülkesidir. Bir köylü uyanışını ifade eder. Petrof’un bu eseri 1930’lu yıllarda Anadolu halkçılığı ya da Anadolu ülkücülüğünün başlıca kaynaklarından biri olmuş, devlet baskısı on binleri aşmış, dönemin aydınları ve özellikle öğretmenler tarafından adeta kapışılmıştır. (Kansu: 1998, s. 103).

çocuklarının alinyazısını kendisinininkiyle eş tutan, yüreği, çocuk ve yurt sevgisiyle alevlenmiş köy öğretmenleri, bağlamasıyla “memleket” üstüne, “ayrılık” üstüne acıklı türküler yakan Değirmenci Mehmet bu insan manzarasından bazılarıdır. Kansu, bu şiirlerin hemen hepsinde bir aydın-hekim-izleyici konumundadır. Bu insanların dramı karşısında yer yer suskun kalsa da çoğu defa da ses tonunda bir haykırış göze çarpar:

“Netmeli de uyandırmalı, uyandırmalı toprağı?

Ah, bir kere anan belemiş kundağı...

Netmeli de, açmalı güneşe seni,

Netmeli de bu toprağın bütün bebeklerini,

İyi uyutup, iyi uyandırmalı,

Netmeli de bebek, bu toprağı canlandırmalı ? (Yanık Hava, s. 22).

Bu acı ve hüzün yüklü sesleniş, 1955-1960 yılları arasında yayımladığı şiirlerinden oluşan *Haziran Defteri* (1955) ve *Yurdumdan* (1960) adlı şiir kitaplarında biraz yumuşayarak yer yer “doğa ve yurt güzellemelerine” dönüşür, “türkü”leşir. (Püsküllüoğlu: 1978, s.297). Fakat Anadolu’nun çeşitli sosyal sorunlarına dair izlenimleri eleştirel düzeyde varlığını hep sürdürür. *Haziran Defteri*’ndeki “Bir Köy Hekiminin Sabahı”, “Bir Köy Cinayeti Karşısında Aydın Kişinin Durumu”, “Ahmed’in Ekinleri”, “Fabrika Düdükleri” ve “Eflatun’un Bahçesi”nde, Anadolu’da halk yaşamına dair gözlemediği yanlış uygulamaları, töreleri, kavgaları bazen bir hekim-aydın diliyle yererken, bazen de bu uygulamalara nemelazımcı bir tutumla yaklaşan aydın zihniyetini gözler önüne serer.

Kansu, “Bir Köy Hekiminin Sabahı”nda, Anadolulu kadınların, onun deyimiyle “halk anaları”nın bilgisizliğinden dert yanarken, bu konuyu Anadolu’nun bir halk gerçeği olarak görür. Konuya bir çocuk doktoru ve halk hekimi olarak eğilir. Hatta bu konudaki gözlemlerini içeren iki de çalışma yayımlar. Bunlardan birisi, *Turhal Dolaylarında Çocuk Bakımına Ait Gözlemler* (1953) ve diğeri ise, yarı bilimsel-yarı toplumsal nitelikli bir araştırma olan “Anadolu’da Çocuk Hekimliği, Anadolu’da Çocuk Ölümleri” (Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi, Hacettepe Üniversitesi) adlı çalışmasıdır. Hekim-şair Kansu bu konudaki yakınmasını:

“Bilmiyorlar bilmiyorlar bilmiyorlar

Kaç kez isyan ettim, ah, bu analara,

Tepenin ardından doğan güneşler gibi,

Güneşler bırakmalıyım. (Haziran Defteri, s. 6)

diye dile getirirken, “Eflatunun Bahçesi”nde de benzer bir yakınma içindedir. Kansu’ya göre, Anadolu insanı için hayatın zorluğu, biraz da geri kalmışlık, cehalet ve uygarlığın getirilerini günlük yaşama taşıyamamaktan

kaynaklanır. Şairin o yıllarda bir Anadolu kasabasından (Turhal) gözüne takılanlar “çamurdan evler”, “dar” ve “tozlu” sokaklar, “sefil” insanlar, “çullar içinde çırılçıplak” çocuklar ve “doğurmanın kutsallığı”ndan habersiz kadınlardır. Yazar-aydın sorumluluğu, elbette ki bu peyzaj karşısında sızlanmak ya da Anadolu’nun bu zor şartlarını bırakıp kaçmak değildir. Kansu bu sorumluluğa gönülden inanmış bir aydın olarak ve bunu sadece bir nazariye olmaktan çıkararak uzun yıllar, Turhallı çocuklara hizmet etmiştir.

Kansu, uygarlaşmanın, her şeyden önce bir ışıklanma, bir güneşlenme olduğunu, Anadolu insanının güneşle içli dışlı mekanlar kuramadığını ve bu konuda iyi bir miras olan geçmiş medeniyetlerden de ders alamadığını söyler:

*“Bergamayı görmelisiniz ilk önce,
Aralarında otlar biten o anfilerde,
Bakmalısınız doya doya o aydınlığa,
Nerede diye haykırmalısınız o miras.”*

(Haziran Defteri, s. 51)

Kansu’nun bu şiirinden de anlaşılacağı üzere, hemen bütün şiir kitaplarında eski Anadolu uygarlıklarına bir gönderme söz konusudur. Anadolu’nun ilk uygarlıklarından olan Eti, Hitit, Lidya uygarlıklarının yanı sıra, ümmetleşmeden önceki dönem olarak görülen Selçuklu devri ve Antik Yunan medeniyeti ve kültür unsurları, Kansu’nun şiir dilinde önemli imge unsurlarıdır. Kansu, “elenist” öğeleri, batı kültürünün, yani ilerleyiş ve medeniyetin bir sembolü ve aynı zamanda, ortak insanlık (evrensel) değerlerini yakalamak için kullanır. Özellikle “Herakleitos”, “Felsefe” gibi son şiirlerinde, bu “elenist” öğeleri şiir imgesi içinde başarıyla verir:

*Var mıyız, der, sorar zeytin ağacı altında
Gül hatmi bayırından aşağı Bilge Tales
Varolmasak nedir bu deniz
Köpüklü maviliği görür müyüz?
Direkleri katran ağacından bu Fenikeli gemileri
Yürütür müyüz dalgalara karşı.....*

(Bir Kasabadan Resimler, s. 141).

Bu, dönemin pek çok yazar-şairi için tesadüfî bir düşünce evreni değildir. Osmanlı’nın yıkılışından sonra, özellikle 19.yüzyılda, kimlik bunalımına giren Türk aydını, “geçmiş” ve “gelecek” kavramını yeniden yorumlar. Osmanlı’nın parlak günlerine özlem, gelecek duygusunu şekillendirirken,

bazı aydınlar da, “bütün tarihiyle Anadolu’lu olmak” tezini savunur. Bu görüş, sonradan “*Mavi Anadolucular*” diye adlandırılır. Çıkış noktaları ise *Baticılık* ve *hümanizm*dir. Halikarnas Balıkcısı’nın fikir babalığını yaptığı bu görüşü, Sabahattin Eyüboğlu, Azra Erhat ve Vedat Günyol da destekleyenler arasındadır. (Belge: 1998, s. 282).

Kansu’nun şiirlerindeki Anadolu dekoru ise, genellikle İç Anadolu bozkır doğası ve yaşamıdır. Bu dekor, Türk edebiyatında alışlagelmiş bir dekordur. Daha I.Dünya Savaşı yıllarından bu yana, Anadolu’yla yüz yüze gelmiş İstanbul aydınının eserlerine yansıttığı görüntüler hep bu türden görüntülerdir. Ahmet Haşim’in, asker-edebiyatçı olarak o yıllarda “iaşe müfettişi” olarak Anadolu’ya yaptığı teftiş gezisine dair notları (Aydın, Manisa, Niğde, Konya) bu konuda en anlamlı örnektir.⁶ Kansu’nun Anadolu’nun bozkır yaşamını aktarmasının bir nedeni de, ilk gençlik yıllarından beri Ankara’nın köylerinden başlamak üzere Anadolu’ya yaptığı geziler ve Tokat-Turhal’daki hekimlik yıllarına dair gözlemleridir. Özellikle Turhal Şeker Fabrikası’ndaki hekimlik yılları onun bir “vatandaş” olarak Anadolu halkıyla kaynaştığı yıllardır.

Şairin, “Bir uzun, büyük gezinin izlenimleri, Anadolu halk tarihinden ilk izler” diye tanımladığı *Yurdumdan* (1960) (Özer: 1998, s. 16) adlı şiir kitabı, gerçekte, Anadolu’nun denizleri, ırmakları, dağları, bozkırları, köyleri, istasyonları, şehirleri, insan tipleri ve kahramanlarıyla adeta haritalaştığı bir kitaptır. Akçaabat Pazarı’ndan başlayan bu yolculuk, doğayla ve insanla iç içe, ama hep eski uygarlık hatıralarının izinde, dağlardan, nehirlerden, bozkırlardan ve “bir bakır çağ höyüğü” şehirlerden geçilerek sürüp gider. Bu şiirler şiirden çok, manzum öykülere benzer.

“Şehirler”e, Horasanlı Selçuk akıncısına aşık fakat zalim Kastamonu Bey’ine gelin giden Selçuk Prensesi’nin hüznü düğün gecesinde ve onun dilinden, dört kapılı Erzurum şehrinden girilir. Eski Selçuklu köprülerinden geçilip akıncı beylerinin ilk konakları olan Kayseri, İznik, Konya ve Sivas, insanın, zamanın ve uygarlığın birbirine katıldığı bir dekorla anlatılır. Fakat bu dizelerde, şiirsel söyleyişin güçlendiği yerler, anlatımın halk türküsüne yaklaştığı yerlerdir. Erzurumlu bir gelin, Erzurum savunmasında arzuhalini bebeğine söylediği şu ninniyle anlatır:

*“Ben gelin miyim neyim, ben taze gelin miyim?
Bilemedim nenni!
Hani benim erkeğim?
Uyu yavru şahan uyu nenni.*

⁶ Bu konuda daha geniş bilgi için bk. Enginün, (2001).

*Baban uyur Aziziye kışlasında,
Erzurum askeri, çavuş, nenni,
Uyunacak vakit midir şimdi nenni,
Beni gelip sarmayınca,
Uyku tutar m iğözlerimi, nenni,
Nenni, gökçe donlum nenni.*

(Yurdumdan, s. 53).

Kansu'nun şiiri ve şiirciliği iki önemli düşünce etrafında gelişir: Halkçılık ve Anadoluçuluk düşüncesi. Şiirde soyut imgecilik dönemi olarak adlandırılacak ilk ürünlerinden sonra şiir düşüncesini bu iki kavram üzerine oturtmuştur. Ona göre halk demek Anadolu demek, Anadolu demek, halk demektir. Adnan Binyazar'ın ifadesiyle "Anadoluculuk, bir emek birikimidir. Tarih içinde yaşayan insandır. Selçuklu kilimi, Türkmen obasıdır. Hele Türkmen sözü Ceyhun Atuf'un şiirinin en temel kavramıdır. Bağımsızlık Savaşı'nın halkçı yapısında bile bir Türkmenlik vardır. Türkmeni, sözcük anlamının çok ötesinde, hep tarihsel bir kavram olarak alır, sanki Türkiye tümüyle bir Türkmen kilimi dokumaktadır. Ahilik, lonca düzeni de Türkmenlik gibidir. Ülke sürekli üreten bir Türkmen oymağıdır." (Binyazar, 1991, s. 10-11)

Kansu, Anadoluçuluk fikrini, Anadolu'nun Selçuklu idaresi dönemiyle birlikte düşünür. Anadolu'nun bir bakıma "ümme"leşen dönemi saydığı Osmanlılar devrini ise benimsemez. Şairde bir "selçuklu özlemi" vardır. Bu düşüncenin temelini ise, Oğuz soyundan olma, Selçuklu Anadolu savaşçılarının ve Horasanlı erenlerin Anadolu'yu birlikte yurt tuttıkları fikrini koyar. 1960'lı yıllara kadar yazdığı hemen bütün şiir kitaplarında bu fikrin yansıması vardır. Bu yıllara kadar Kansu şiiri, diyebiliriz ki, Oğuz soylu, Dedem Korkut ifadeli, Alparslan'ın ilk yurt açıcıları gibi sevinçli ve Yunus Emre ve Mevlana gibi Anadolu erenlerinin manevi rengine boyanmış bir şiirdir. O'nun Anadolu milliyetçiliğini kuşatan belli başlı şiir unsurları da bunlardır. "Irmaklar"dan Murat Suyu'nun şaire hissettirdikleri şöyledir:

*"Ürperiyorum, damarlarımda Oğuzboylarının sevinci,
Selçuk kanı akıyor o günden bu güne,
Anadolunun aşk oduna yandığı o günden,
Horasan erenlerinin güneşi akıyor o sudan."*

(Yurdumdan, s. 22).

"Yurdumdan"daki bu "ürperme", *Sakarya Meydan Muharebesi*'nde yerini coşkulu bir övünce bırakır:

*“İssız Asya kırlarındaydı öğretmen
 Oğuzhan geriyordu destan yayını
 Düşüyordu evrene gök dağ deniz!
 Selçuk çinilerindeydik, derken Erzincan
 Denize doğru sürüyordu atını
 Kutulmuş oğlu Süleyman!...
 Bizdik o, dedi, bizdik Türklerdik
 Anadolu 'ya işte böyle geldik
 Gökyüzünün çimen çadırında
 Tatlı su sesleriyle yurt kurmaya...”*

(Sakarya Meydan Savaşı, s.22).

Kansu'daki bu Türkmen unsurunu önceleme fikrinde, kanımca, soy ağacının da etkisi vardır. Kansu, İstanbul doğumlu bir yazar-şair olmasına karşın, anne tarafından Niğde-Borlu'dur. Türkmen nüfusunun hakim olduğu bu bölgeleri gençlik yıllarında gezip görmüş ve daha sonraları bu ana toprağına aidiyet duygusunu belli bir tarih-toplum-kimlik eksenine oturtmuştur. Türk Dili Dergisi'ne 231 (1970) verdiği yaşamöyküsünde bu aidiyet duygusunu “1919'da İstanbul'da doğmuşum. Anam Ayşe Müfdale, babam Nafi Atuf'tur. Ana köküm Bor topraklarına, baba köküm Kastamonu topraklarına iner.” ifadesiyle özetler. (Özer: 1998, s.15).

Ceyhun Atuf, Adnan Binyazar'ın deyimiyle “halk kaynağından beslenen” “ağıt yüklü” bir ozandır. “Ağıt Türk toplumunda bir hesaplaşmadır. Ağıt yakan, kendi özeleştirisini de toplumla hesaplaşmasını da yapar.” (Türk Dili Dergisi: 1978, s. 269) Nasıl ki Anadolu insanı acısını ve iç yarasını ağıtlara dökerse, Ceyhun Atuf Kansu da Anadolu'da bir köyde kızamıktan ölen yirmi üç köy çocuğunun yürek dağlamasını ve aydın utançını “Kızamık Ağıdı”na dökerken aynı zamanda, Anadolu insanının sorunlarına duyarsız kalan sözde aydınlardan da hesap sorar:

*“Ah, ben bir gün tepelerden, tepelerden,
 Varıp önünüze, önünüze dikilip duracağım,
 Aydınlardan, hekimlerden, öğretmenlerden,
 Bir gün soracağım, bu çocukları soracağım.”*

(Yanık Hava, s.31).

Kansu kendini ve şairliğini daima Anadolu halk ozanlarıyla özdeşleştirir. “Anadolu gizemcileri” ya da “bozkır gizemcileri” diye nitelediği Mevlana, Kaygusuz Abdal, Yunus Emre, Hacı Bektaş Veli ve Pir Sultan Abdal, onun düşünce dünyasına yön veren, hümanizmasını belirleyen önemli isimlerdir. “Anadolu'ya, toprağına ve halka bakmayı” bu “halk gi-

zemicilerinden, gizemin devrimci ustalarından” öğrendiğini söyler. Anadolu toplumculuğu fikri de bu isimler etrafında gelişir. Kansu’ya göre, sözünü ettiği bu “halk gizemicileri” yeterince anlaşılmadan, Anadolu halk gerçeği ve “Anadolu halk tarihi” de çözülemez. (Kansu: 1998, s.193) Nitekim, Kansu, samimiyetle ve coşkuyla özümlediği halk kültürünün temelini bu “Anadolu Türkmen Tanrıcaları”nın inanç felsefesinde arar. Ona göre, yaratılanla yaratanın “eş” görüldüğü bir “tanrıseverlik” insanı, halkı sevmeyi ve “çalışan, üreten, seven, yaşayan ve ölen insanın toplumsal kaynağını, insanları birleştiren tek toplum değeri saymaya götürür.” (Kansu’dan Akt.: Özdemir: 1978, s. 294)

Kansu, halk gülmece ustası Nasreddin Hoca’yı da Anadolu halk kültürünün önemli simalarından biri olarak görür. Anadolu halkının, 13. yüzyıl Anadolu beylikleri döneminde (13. yy) Anadolu’daki kargaşa ortamına, onun bilgece alaylarıyla direndiğini, bozulan düzenin, bozulan terazinin, çarşı pazarın ve Anadolu Ahi kardeşliğinin “gülmececin yumuşak taşlarıyla” kendine çeki düzen verdiğini söyler, Nasreddin Hoca’yı “iyimserliğin ebesi” olarak niteler:

*“On üçüncü yüzyılın yangın kargaşasından
Akşehir’de bir top gülen fesleğen*

.....
*Beyler kale tutmuşlarsa karşıda
Tüm tartılar bozulmuşsa çarşıda
Eteklerinden gülmenin yapraklarını savurarak
Kasaba yolunu yarına döşemek ne güzel
Yarın hep gülen halkındır (Kardeş Sofrası, s.134).*

Şairin Anadolu’yu ele alış biçiminde, zaman içinde değişiklikler olmuştur. Şairliğinin ilk zamanlarında (1940’lı yıllarda) özellikle *Ülkü* dergisinde yayımladığı şiirlerinde Anadolu temi, şiirinin genel içeriğine uygun olarak doğayı ve insanı önceleyen, romantik-lirik bir yaklaşımla verilmiş pastoral Anadolu görüntüleridir. Anadolu’ya yaptığı ilk gezilerden birisi olan Niğde-Kırşehir-Bor gezisinde edindiği izlenimlerden hareketle yazdığı “Bor’da Bir Sabah”, “Bor’da Bir Öğle”, “Bor’da Bir Akşam” adlı Bor üçlemesinde bu pastoral tablo şöyle çizilir:

*“Pembe nanelerde ak kelebekler,
Islak kanatlarla uçar sinekler,
Oyun oynar suda büyümlü renkler,
Böğürtlenler suyu öper, dallardan.”*

(Kardeş Sofrası, s. 15).

Şairin içi sevinçle ve sevgiyle doludur. Bu sevinç, şairin gördüğü her tabloya yansır. Kerpiç duvarlı evlerin gölgesinde yürüyen koyunlar, “mavi bozkırlar”, sayısız ceviz ağaçları ve salkım söğütler, “kayısı dalına sarılmış asmalar”, çağlayıp duran dereler, akşam güneş batarken oluşan renk renk gölgeler, tepesinde kar örtülü Hasan Dağı ve serinliğe el uzatıp göğün bittiği yere ulaşan şairin çocuksu düşü. Her şey yaşamın ve yaşama sevincinin şarkısını söyler.

Pastoral ve lirik bakış açısı, “Kardeş Sofrası”nda, benzer dizelerle örülürken, doğayı, böylesine değiştirip yumuşatan, yaşanacak yurtlara dönüştüren insana ve yaşama sanatına evrensel bir övgü de sözkonusudur. Şair, Anadolu insanını, ortak bir hümanizm duygusuyla takdir eder:

*“Sen bütün sevinçlerin kaynağısın, ey insan!
Tabiata güzellik örer senin düşüncen.
Mavi gök örtüsüne işlenen sonsuz zaman,
Yaşamak...bir dağ boyu yaşamak, her endişen.”*

(Kardeş Sofrası, s. 32).

İkinci Dünya Savaşı yıllarında, Anadolu, Ceyhun Atuf Kansu için halâ aşılması gerekli bir “Dağ Yolu”, söylenecek bir “Dağ Türküsü”dür. O yıllarda Doğu’ya yaptığı bir yolculuk sırasında gördüğü Anadolu manzarasını, yirmi küsur yıl sonra adeta Faruk Nafiz Çamlıbel’in “Han Duvarları”nı hatırlatırcasına “Dağ Türküsü”nde işler. Erzurum, Kop Dağı, Gümüşhane, Bayburt ve Trabzon arasındaki hattın işlendiği bu şiirde, “Han Duvarları”na has bir söyleyiş edası vardır. Kuzey-doğu Anadolu’nun tabiat-insan hikâyesi geleneksel şiir kalıbı içinde ve şairin belleğinden şöyle aktarılır:

*“Çıktık Kop dağına yol döne döne
Ayrı düştük yüce yaylasından yol ine ine.
Ey Kop dağı ne delice suların varmış,
Dört mevsim başın duman, doruğun kar imiş,
Bilmem nice ateştir ki bu erimiş.*

.....
*Sulak Bayburt, harap Bayburt, tozlu Bayburt,
Ortaçağın elinden yadigar kalan yurt,*

.....
*Bayburt’un kalesi Bayburt taşından
Ayrı düştüm döseğinden dösünden
Aman yarım ırağ etme düşünden
Beni gurbet elde aşksız koma,
Bitmez yola düştüm şevksiz koma.*

Bu insan-mekân hikâyesi, “Denize Karşı”da, biraz daha soyut olmaktan çıkıp, yaşayan, çalışıp didinen, denizle iç içe olmuş, biraz da denizin tabiatına uymuş Karadeniz emekçilerinin hayatından birer kesite dönüşür:

*“Tirebolu’da denizciler örse vursa,
Akçaabat denizinde duyulur,
Çarşılarda bakır döven bakırcılar;
Denizler kızarır gün batarken.
Bir kız peştamal dolasa beline, fındık beline,
Köylüler konuşsa noter kapısı önünde
Bir terzi ceket dikse iğnesinin türküsü
Duyulur Akçaabat denizinde.*

Zaten şair, Anadolu medeniyet ve kültür birikimini bu geleneksel halk “zanaatı”larında görür. Demircilik, bakırcılık, terzilik, tarımsal faaliyetler, eski Anadolu uygarlıklarından bu tarafa, Anadolu insanını, ölmeyecek bir emek anlayışıyla yeni çağlara ulaştırmaktadır. Kansu’ya göre krallar ve krallıklar gelir geçer, geride insan emeği kalır. Anadolu’nun insan tarihi böylelikle emek ve çalışmada bir araya gelir. Bugün müzelerde sergilenen eski uygarlıklara ait eserler bunun en güzel örnekleridir. Şair, emek ve emekçinin gücünü, sıradan insanın zamana karşı dirilişini ve saltanat sahiplerinin zamana yenilişini, “Güneş Halkası”nda, bir eski uygarlık demirci ustasının başına gelenleri, onun ağzından ve dramatik bir insan öyküsü biçiminde şöyle anlatır:

*İşliği Güneş Tanrısına kapı komşu
Bir demirci ustasıydım Alacahöyük’te.
Beş parmağımı basarak kızgın demire
Güneşi işlerdim ellerimle.
Ellerim, ellerim, ellerim
Şimdi bir durgun araçtır müzelerde.
Bir gün üzüm yerken
Ve güneşi döverken
Alıp götürdüler beni
Kralın koruyucuları, geçirip
Boğazköy’ün taş sokaklarından
Uygarlığı onlar yarattı sanırsınız
Yani Hattuşuş soyluları.
Oysa halkın özleminden
Yaratıcı emeğinden kalmadır güneş halkası.*

(Kardeş Sofrası, s. 83)

Kansu, bu şiirde olduğu gibi, Anadolu insanlık tarihini, onun deyimiyle “egemen güçler”in tarihi olmaktan çıkarmak fikrindedir. Demirci ustasına “Bu güneşi nerden buldun” diye sorup sonra da ellerini kesen kral zihniyetinin resmi tarih anlayışına da yansıdığını, bu nedenle de, resmi tarih anlayışından bağımsız bir *Anadolu Halk Tarihi* yazmayı planlamaktadır. Kendisini bu fikre götüren nedenlere, bir dergi soruşturmasında şöyle açıklık getirir: “Anadolu Halk Tarihi, Etilerden, Selçuklulardan, Osmanlılardan alarak Anadolu halkının bugüne kadar olan olaylar içindeki yaşantısını anlatacak. Tarih kitaplarında devleti yönetenler ve bu yöneticilerin çevresindeki olaylar işlenir. Ben bunu burada tamamıyla bırakacağım. Halk ne yapıyordu? Üretiyordu, buğday ekiyordu, seviniyordu, türkü söylüyordu, ağıt yakıyordu, ayaklanıyordu. (...) Anadolu Halk Tarihinde ben bunlara değiniyorum.” (Erdost: 1978, s. 304).

Kansu’nun Anadolu milliyetçiliği fikrini olgunlaştırma hatta “destan”laştırma fırsatı bulunduğu eseri ise *Sakarya Meydan Savaşı*’dır. Yakın tarihimizde, gerçekten de bir “destan” muharebe olan bu savaşın şiirlerinde de baştan sona kadar destanımsı bir hava vardır. Bu savaş, Mustafa Kemal’in başkomutanlığını yaptığı, Sakarya’nın doğusunda, Yunanlılara karşı aralıksız, 22 gün 22 gece verilen mücadelenin zaferidir. Anadolu insanı Sakarya’da bütün *yokluk ve yoksulluğuna* rağmen bu büyük destanı yazmıştır. “Anadolu insanı, dağı, taşı, ırmağı konuşur onda ve onurlu bir savaşı dile getirir.” (Püsküllüoğlu: 1978).

Kansu’ya göre, Anadolu, Orta Asya’dan Malazgirt’e o büyük yürüyüşün son durağıdır. Akıncıların yurt açtığı, Horasan erenlerinin inançla bezediği, Oğuz Han neslinin son yurdudur. Bütün derdimiz, çilemiz ve varlık nedenimizdir:

*“Küçük Asya” derler onlar
Bizim halk dilimizde Anadolu
Baştan başa derdimiz çilemiz
Bir avuç ekip biçtiğimiz
Yakıp gecelerini türkü diye söylediğimiz
Kayalarından tuz çekip ekmek yediğimiz
Garip çeşmelerinden su içtiğimiz
Sırrı bir bizlere açık Anadolu!*

(Sakarya Meydan Savaşı, s. 39).

Kurtuluş Savaşı’nda, Yunan başkomutanı Papulas’ın “Küçük Asya” ordusuyla bastığı Anadolu toprakları, şairin ifadesiyle “sırrı bir bizlere açık” Anadolu bozkırları Papulas’ı ve askerlerini yabancılarmış ve dışarı atmıştır.

Kansu, zaferin destanımsı boyutunu verirken, bu son ölüm kalım savaşına katılmış, Anadolu'nun insan manzarasını da çizer. Nefer, zabıt, tabur komutanı... Hepsinin bir hikâyesi, hepsinin yarım kalan bir özlemi vardır. Bursa Öğretmen Okulu'nun şehit tarih öğretmeni Ali Turan, seferberlikte canı "taze pişmiş fasulye" çeken Mudurnulu İsmail, üç çocuk babası, evinden üç yıldır ayrı, şehit düşen, Aydınlı Binbaşı Nazım Bey, Topçu Zabitisi Süleyman Asaf, Çiçekdağlı Halil, cephe gerisindeki yaşlılar, çocuklar, gelinler, asker kaçakları ve daha niceleri bu insan manzarasından bazılarıdır.

Kansu, 1960'lı yıllara geldiğinde ise çok kesin çizgilerle olmasa da yeni bir şiir anlayışının eşiğindedir. Bu yıllarda yayımladığı *Bağımsızlık Gülü* toplumcu şiire yönelmiş bir şairin gözünden Anadolu manzaraları içerir. Bu manzarada artık Anadolu milliyetçiliğinden sosyalist gerçekçiliğe doğru kayan bir şairin seslenişi vardır. Fakat yine halk şiiri geleneğinde, daha kısa, taşlamalar, güzelleme ve koçaklamalar yazar. "Çaresizlerin Ağıdı", "Fakirlerin Anası" ve "Bit" gibi şiirlerde Anadolu insanının çaresizliğine dair ağıtlar yakar. Sosyal sorunları dile getirişte daha sert ve eleştireldir:

*Halk dedim sözümün iptidasında
Ne varsa yeryüzünde sana kul yazdım
Hürriyetini verirsen yanılıp şaha
Şaha da, sana da, bana da hepten yuh olsun.*

(BG, B.K.G ve G., s. 11).

Türk ulusunun Sakarya'daki soylu direnişi ve Kuvay-i Milliye ruhu, Ceyhun Atuf'un yine 1970'te yayımladığı *Buğday, Kadın, Gül ve Gök-yüzü* adlı şiir kitabında, dünyanın diğer "mazlum" durumundaki uluslarını uyandırmayı ve evrensel uyanışı başlatmayı da müjdelere. Cezayir'de, Vietnam'da, Hiroşima'da ve bizim adını bilmediğimiz, dünyanın pek çok yerinde zulme uğramış halklar için yazar. Bu şiirlerden "Pokomo Ninnisi"nde, Kenyalı bir bebeğe şu ninniyi söyler:

*Uyu kara bebek, Kenyalı kuş
Gizli ormanlarında kamış evinde
Uyu bebek, ok atmayı öğren
Avlanmayı, yürümeyi, yüzmeyi ninni!
Ninnilerle öğren savaşmayı
Kayaların ardında silah atmayı
Direnmeyi dayanmayı
Bir beşikte büyürken Afrika
Uyu, ninni... şimdi ninni... öğren yarın uyanmayı.*

(BG, B.K.G ve G., 106).

Sonuç

Cehun Atuf Kansu, memleketçi iir geleneği içinde şiire başlamış, Anadolu'ya yönelmiş, şiirlerinde, Anadolu'yu millî edebiyat anlayışı çerçevesinde betimlemiş, Anadolu'nun insan ve tabiat manzarasını bir hekim/şair/aydın/vatandaş gözüyle yansıtmaya çalışmıştır. Anadolu tarihi, medeniyet ve birikimlerini, folklor unsurlarını daha geniş ifadeyle Anadolu insan tarihini kendince yorumlamaya çalışmıştır. Gelenekçi şiir anlayışıyla ve milliyetçi söylemle yazdığı ilk dönem şiirlerinde bile çokça insan sevgisi, doğa sevgisi, Anadolu'nun güzellikleri, Anadolu'nun gelmiş geçmiş medeniyetlerine ilgi ve hatta oradan yükselen bir hümanizmanın ilk esin-tileri görülür. Millî bir kimlik önerisi içinde Selçuklulara atıf yapılırken ve Osmanlı mirası reddedilirken, Kansu'nun şiiri zamanla, dünya insanının ortak sorunlarını dile getiren, biraz da istismara açık toplumcu söylemle yüklü bir hâl almıştır.

KAYNAKÇA

- Akyüz, Kenan (1995), **Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri**, İnkılâp Kitabevi, İstanbul.
- Ayvazoğlu, Beşir, (1985), **Yahya Kemal, Eve Dönen Adam**, Birlik Yayınları, Ankara.
- Belge, Murat, (1998), "Halikarnas Balıkçısı ve Mavi Anadolu, Mavi Anadolu Hümanizmi", **Edebiyat Üstüne Yazılar**, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Binyazar, Adnan, (1991), "Ceyhun Atuf Kansu Şiirde ve Düzyazıda Ortak Üslup Yaratmış, Kendi Akımını Kurmuş Bir Yazardı", Ceyhun Atuf Kansu, **Bir Kasabadan Resimler**, Bilgi Yayınevi, Ankara.
- Enginün, İnci, (2001), **Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı**, Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Erdost, Barışta, (1978), "Ekim 74'te Ceyhun Atuf Ağabey'le", Türk Dili, Ceyhun Atuf Kansu için, s. 319.
- Gözütok Kodal, Türkan, (2006), **Atatürk Dönemi (1923-1938) Türk Hikâyeciliğinde Anadolu**, Doktora Tezi, A. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kansu, Ceyhun Atuf, (1951), **Yanık Hava**, Varlık Yayınları, İstanbul.
- , (1955), **Haziran Defteri**, Varlık Yayınları, İstanbul.
- , (1960), **Yurdumdan**, Varlık Yayınları, İstanbul.
- , (1991), **Bir Kasabadan Resimler**, Bilgi Yayınevi, Ankara.
- , (1998), **Cumhuriyet Bayrağı Altında**, Bilgi Yayınevi, Ankara.
- , (1998), **Bağımsızlık Gülü; Buğday, Kadın, Gül ve Gökyüzü**, Bilgi Yayınevi, Ankara.
- , (2004), **Kardeş Sofrası**, Bilgi Yayınevi, Birinci Baskı, Ankara.

Kemal, Yahya, (1990), “Memleketten Bahseden Edebiyat”, Edebiyata Dair, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, 3. baskı, İstanbul.

Özer, Ahmet, (1998), “Ölümünün 20.Yılında Halk Bilgesi Ozan: Ceyhun Atuf Kansu”, **Kıyı Dergisi**, S.144, s.14-20.

Özdemir, Emin, (1978), “Sevginin Ezgicisi”, **Türk Dili**, Ceyhun Atuf Kansu İçin, s. 319.

Özkırımlı, Atilla, (1983), “Anahatlarıyla Edebiyat”, **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, İletişim Yayınları, C: 3, İstanbul.

Püsküllüoğlu, Ali, (1978), “Bütün Dikenleri Bağışlayan Ozan: Ceyhun Atuf Kansu”, **Türk Dili, Ceyhun Atuf Kansu İçin**, s. 319.

Sazyek, Hakan, (2006), “Cumhuriyetin Eşiğinde Şiirimizin Genel Durumu”, **Türk Edebiyatı Tarihi**, C: 4, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara.

Tanpınar, Ahmet Hamdi, (1995), **Yahya Kemal**, Dergâh Yayınları, 3. baskı, İstanbul.

Türk Dili Dergisi, Ceyhun Atuf Kansu için, (1978), “Ceyhun Atuf Kansu Anıldı”, s. 319.